Władysław LATEK[1]
(1916 – 1991)

Władysław Latek

Do niewielu postaci powracamy, po upływie lat, myślą tak serdeczną jak do Naszego Profesora - Władysława Latka. Powoli kończy się druga dekada już od chwili ostatecznego z Nim pożegnania. W dniu 18 października 1991 r. odszedł od nas człowiek wielce zasłużony dla rozwoju szkolnictwa wyższego, nauki, przemysłu elektrotechnicznego i energetyki. Naukowiec, dydaktyk, społecznik.

Profesor Władysław Latek urodził się 28 lutego 1916 r. w Skromowicach pow. Lubartów.

W roku 1934 po ukończeniu Państwowego Gimnazjum Męskiego im. Tadeusza Kościuszki w Łukowie podjął studia w Politechnice Warszawskiej, uzyskując absolutorium w 1939 r. Podczas studiów był działaczem Stronnictwa Ludowego oraz Akademickiego Koła Młodzieży „Wici". Pełnił m.in. funkcję kierownika świetlicy przy Instytucie Oświaty i Kultury im. Stanisława Staszica, zajmując się organizacją życia kulturalnego studentów: odczytów, wieczorów dyskusyjnych, prowadził czytelnię i bibliotekę, współredagował numery „Młodej Myśli Ludowej". Na łamach czasopisma m.in. stanowczo przeciwstawiał się nasilającym ruchom antysemickim.

Z chwilą wybuchu wojny powrócił do rodzinnych Skromowic koło Kocka, gdzie był świadkiem ostatniej bitwy Września. Zadecydowała ona o Jego postanowieniu walki konspiracyjnej, do której przystąpił w r. 1940 w szeregach BCh. Działając w organizacji zbrojnej pod pseudonimem „Młot" doszedł do stanowiska zastępcy komendanta BCh na okręg lubartowski, uczestniczył w scalaniu BCh z AK, a od roku 1943 był delegatem rządu londyńskiego na powiat lubartowski. Działał w PSL mikołajczykowskim aż do likwidacji tego Stronnictwa w 1947 r.

Po zakończeniu wojny w 1945 r. złożył egzamin dyplomowy w Politechnice Warszawskiej. W tymże roku rozpoczął pracę zawodową w Lubelskim Międzykomunalnym Związku Elektryfikacyjnym LUBZEL, w charakterze kierownika stacji prób i warsztatu remontowego maszyn elektrycznych i transformatorów.

W latach 1946-47 w firmie „Elektrobot" zajmuje się projektowaniem i budową maszyn indukcyjnych. W latach 1949-50 w Przedsiębiorstwie Robót Elektrycznych projektuje i nadzoruje montaż dużych układów napędowych.

Z dniem 1 kwietnia 1948 r. rozpoczął pracę naukowo-dydaktyczną w Katedrze Maszyn Elektrycznych Politechniki Warszawskiej w charakterze starszego asystenta. Pracę tę kontynuował do ostatnich chwil swego życia, przechodząc wszystkie szczeble kariery naukowej.

W roku 1951 uzyskał stopień naukowy doktora nauk technicznych w Wydziale Elektrycznym Politechniki Warszawskiej za dysertację pt. „Określenie wielkości charakterystycznych synchronizowanego silnika indukcyjnego na podstawie danych biegu jałowego i danych znamionowych". W roku 1955 został mianowany docentem etatowym, w roku 1961 - profesorem nadzwyczajnym, a w roku 1971 - profesorem zwyczajnym. Wykładał przedmioty: maszyny elektryczne, teoria maszyn elektrycznych, stany nieustalone w maszynach elektrycznych, turbogeneratory. Każdorazowo był autorem programów tych wykładów oraz autorem podręczników i skryptów. Wszystkim profesjonalistom naszej dyscypliny znakomicie znane są książki wymienione w załączonym spisie. Większość była wielokrotnie wznawiana. Kolejne roczniki studentów uczyły się z nich maszyn i tak pozostaje do dnia dzisiejszego.

Prof. Władysław Latek był twórcą ośrodka badawczego, zajmującego się zjawiskami w silnikach i prądnicach dużych mocy, zwłaszcza w turbogeneratorach. Był inicjatorem, autorem lub współautorem wielu prac naukowych, referowanych na konferencjach krajowych i zagranicznych oraz publikowanych w czasopismach naukowych. Szczególnie cenne dla całego krajowego środowiska inżynierskiego są tu monografie: „Badanie maszyn elektrycznych w przemyśle" oraz „Turbogeneratory".

Bardzo duże zasługi położył prof. W. Latek w zakresie kształcenia młodej kadry naukowej, przekazując jej swoją bogatą wiedzę i doświadczenie. Pod opieką prof. W. Latka, jako promotora, uzyskało doktoraty ponad 20 osób (kwerenda w tym zakresie – zwłaszcza wobec prac doktorskich z lat pięćdziesiątych jest kontynuowana). Recenzował ponad 70 rozpraw doktorskich i ponad 20 prac habilitacyjnych.

[1] Tekst zamieszczony jest w książce *Polacy zasłużeni dla elektryki,* PTETiS 2009, s. 611-618.

Wielu byłych wychowanków Profesora zajmuje dziś stanowiska profesorskie oraz wypełnia odpowiedzialne zadania w przemyśle, energetyce i administracji gospodarczej.

W Politechnice Warszawskiej prof. W. Latek pełnił liczne funkcje kierownicze. Od 1956 r. przez trzy kadencje był prodziekanem Wydziału Elektrycznego, a w 1971 został dziekanem tego Wydziału. Od 1962 r. był kierownikiem Zakładu Maszyn Elektrycznych Dużych Mocy w Katedrze Maszyn Elektrycznych, a od r. 1970, po zmianie struktury organizacyjnej Politechniki - kierownikiem Zakładu Maszyn Elektrycznych w Instytucie Maszyn Elektrycznych. W latach 1976-1984 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Maszyn Elektrycznych.

Unikatowa zbiorowa fotografia pracowników Zakładu Maszyn Elektrycznych z Kierownikiem ZME profesorem Władysławem Latkiem. Zdjęcie wykonane podczas uroczystości pożegnania, odchodzącego na emeryturę, docenta Stefana Piątka w końcu grudnia 1983 roku. W górnym rzędzie (od lewej strony): Danuta Skupieńska, Anna Dylewska, prof. Eugeniusz Koziej, prof. Władysław Latek, doc. Stefan Piątek, mgr Stefan Oksiuta, mgr Sławomir Różycki, dr Paweł Staszewski. W dolnym rzędzie (od lewej strony): Kazimierz Wójcik, Krystyna Banasiewicz, Barbara Owczarek, doc. Jerzy Mukosiej. Fotografia jest tym cenniejsza, iż przedstawia członków Komitetów Naukowych i Organizacyjnych, także autorów referatów oraz współtwórców badań naukowych prezentowanych podczas kolejnych obrad międzynarodowych Sympozjów Maszyn Elektrycznych - SME.

Pracę naukową w Politechnice Warszawskiej powiązał ściśle z potrzebami przemysłu i energetyki. Od 1950 r. był samodzielnym pracownikiem naukowym, a następnie przez wiele lat konsultantem prac badawczych w Instytucie Elektrotechniki. Podczas swej kariery zawodowej, pod osobistym Jego kierownictwem, wykonywana była ogromna liczba prac dla klientów spoza uczelni. Miały one niejednokrotnie unikatowy charakter. W takich właśnie przypadkach doświadczenie i wiedza Profesora okazywały się szczególnie cenne. Pracownicy katedry, w późniejszym okresie Zakładu Maszyn Elektrycznych PW, wykonywali rozmaite prace eksperckie oraz warsztatowe dla jednostek gospodarczych całej Polski. Dochodzono przyczyn awarii i naprawiano układy elektromaszynowe w zakładach przemysłowych, elektrowniach, cukrowniach, mleczarniach, szpitalach, lotniskach wojskowych i fabrykach przemysłu zbrojeniowego, np. w Pionkach, nawet w cyrkach. Podejmowano się zadań, które obecnie nie byłyby do pomyślenia – na początku lat sześćdziesiątych w hali laboratorium maszynowego w Gmachu Fizyki Politechniki Warszawskiej pracownicy prof. Latka dokonali generalnego remontu generatora synchronicznego o mocy 3 MW, przywiezionego z Cukrowni Baborów. Jakiej wiedzy i kunsztu wymagało zrealizowanie tego zadania niech świadczy konieczność samodzielnego skonstruowania odpowiednich pras do opiekania prętów uzwojenia w szelaku i mikanicie, grzałek i ściągaczy niezbędnych do zdjęcia, a następnie ponownego wsunięcia kap na połączenia czołowe uzwojenia wirnika itp.

Najwięcej uwagi w pracy badawczej poświęcił profesor Władysław Latek właśnie turbogeneratorom. W tej dziedzinie był organizatorem i długoletnim konsultantem w pracowni turbogeneratorów w Instytucie Energetyki. Współpracował również z Zakładami DOLMEL we Wrocławiu w zakresie konstrukcji turbogeneratorów oraz z wieloma elektrowniami w zakresie eksploatacji tych maszyn.

Jego niespożyta energia i talent organizacyjny skłaniały Go do podejmowania wielu owocnych działań w życiu zawodowym, w organizacji nauki i dydaktyki oraz pracy stowarzyszeniowej. W niniejszym krótkim wspomnieniu nie sposób opisać bogatej działalności Profesora w tym zakresie. Z konieczności wymienimy tylko najważniejsze dziedziny działalności.

Był członkiem Prezydium Komitetu Elektrotechniki PAN oraz długoletnim przewodniczącym Sekcji Maszyn Elektrycznych i Transformatorów tego Komitetu. Członek rad naukowych Instytutu Elektrotechniki, BOBRME KOMEL w Katowicach, Instytutu Układów Elektromaszynowych Politechniki Wrocławskiej. Członek Komitetu Nagród Państwowych. Długoletni przewodniczący Komisji Normalizacyjnej Maszyn Elektrycznych przy BOBRME KOMEL oraz Komisji Normalizacyjnej Małych Maszyn Elektrycznych w IEl.

W działalności stowarzyszeniowej przejawiał szczególnie dużą aktywność w Stowarzyszeniu Elektryków Polskich. Był wieloletnim przewodniczącym Komisji w OW SEP, prezesem OW SEP w latach 1966-68, a w latach 1969-78 – ZG SEP i przewodniczącym Komisji Zagranicznej ZG SEP.

W Konkursie „Mistrz Techniki", organizowanym rokrocznie przez OS NOT i Życie Warszawy, był wieloletnim przewodniczącym jury. Był również członkiem Głównej Komisji Nagród w NOT. W 1984 roku za działalność stowarzyszeniową została nadana prof. W. Latkowi godność Honorowego Członka SEP. W 1986 roku Senat Politechniki Rzeszowskiej, za szczególny wkład w rozwój uczelni (m.in. wypromowanie pięciu doktorów), wyróżnił prof. W. Latka medalem „Zasłużony dla Politechniki Rzeszowskiej im. Ignacego Łukasiewicza".

Na zakończenie należy wspomnieć o niezwykle cennej dla całego środowiska maszynowców inicjatywie stworzenia stałego cyklu konferencji naukowych pod nazwą Sympozjum Maszyn Elektrycznych. Idea tego Sympozjum, organizowanego rokrocznie - początkowo przez ośrodek warszawski, ziściła się w roku 1965. Po piętnastu latach SME przekształciło się w Sympozjum Ogólnopolskie, obecnie ma już status międzynarodowego. Integruje ono pracowników nauki i przemysłu w jedną wielką rodzinę i jest od lat ponad czterdziestu źródłem szeregu cennych opracowań oraz inicjatyw w dziedzinie maszyn elektrycznych. Od początku powstania Sympozjum SME prof. W. Latek był przewodniczącym jego Komitetu Organizacyjnego. Ostatnie przed śmiercią Profesora - XXVII Sympozjum Maszyn Elektrycznych odbyło się w Sopocie, we wrześniu 1991 roku. Złożony ciężką chorobą, po raz pierwszy nie mógł w nim uczestniczyć. Pochowany został na Warszawskich Powązkach Wojskowych [A2-VII-10].

Liczne grono wychowanków i przyjaciół czci pamięć Profesora Władysława Latka głębokim szacunkiem i podziwem dla Jego pracowitego życia.

Wykaz doktorantów:

1. Stefan Piątek, Współczynnik możliwości wirnika turbogeneratora z uzwojeniami aluminiowymi, 1960
2. Alfred Kiszko, Wyznaczenie rozkładu temperatur w prętach wirników silników klatkowych silników indukcyjnych, 1965
3. Ryszard Matusiak, Metoda wyznaczania rozkładu temperatur w prętach uzwojenia i stali zębów wirnika turbogeneratorów dużej mocy w stanie cieplnie ustalonym, 1965
4. Jerzy Przybysz, Wyznaczanie rozkładu temperatur w wirnikach turbogeneratorów z chłodzeniem pośrednim, 1968
5. Tadeusz Kaczmarek, Niektóre zagadnienia syntezy parametrów układów kompaundacji indukcyjnych silników synchronizowanych, 1968
6. Zdzisław Życki, Metody wyznaczania podstawowych wymiarów prądnic synchronicznych z biegunami kłowymi o magnesach trwałych, 1970
7. Andrzej Bytnar, Wyznaczanie rozkładu temperatur w stojanach turbogeneratorów z chłodzeniem pośrednim w stanach cieplnie ustalonych, 1971
8. Leokadia Sobolewska, Konstrukcja wykresu pracy oraz wyznaczenie poślizgu krytycznego i przeciążalności momentu silnika indukcyjnego jednofazowego bez fazy pomocniczej, 1971
9. Włodzimierz Przyborowski, Metoda analizy pola elektromagnetycznego w skrajnych elementach statora turbogenerata z uwzględnieniem ekranu anizotropowego, 1974
10. Ryszard Rut, Działania elektrodynamiczne i termiczne prądu w pręcie klatki silnika asynchronicznego głębokożłobkowego w stanie zwarcia, 1974, Politechnika Śląska
11. Wiesław Partyka, Rozkład temperatury w skrajnych elementach turbogeneratorów energetycznych, 1975
12. Jerzy Kłopotowski, Wybrane zagadnienia dotyczące określonych metod badań diagnostycznych samochodowej prądnicy prądu przemiennego, 1976
13. Witold Jasienicki, Parametry sprzęgła indukcyjnego z wykorzystaniem energii poślizgu, 1979
14. Bronisław Mrugała, Zagadnienia termiczne silnika liniowego przy obciążeniu stochastycznym, 1980
15. Jan Mróz, Wpływ prętów biernych na przebieg momentu rozruchowego i naprężeń w prętach klatki silnika synchronicznego, 1983
16. Wojciech Krajewski, Analiza rozkładów pola elektromagnetycznego i naprężeń w elementach metalowych kształtowanych impulsem elektromagnetycznym, 1984
17. Krzysztof Pyś, Model matematyczny procesu komutacji w silnikach uniwersalnych oraz kryterium oceny warunków komutacji, 1985
18. Jadwiga Płoszyńska, Nagrzewanie trapezowych prętów uzwojeń klatkowych podczas zwarcia silników indukcyjnych i w czasie ich długotrwałego rozruchu, 1989

Wykaz publikacji:

1. Badanie maszyn elektrycznych prądu stałego, PWN 1953
2. Badanie maszyn elektrycznych prądu zmiennego, PWN, wyd. I 1952, wyd. II 1954
3. Badanie maszyn elektrycznych w przemyśle, Warszawa, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, wyd. I 1964, wyd. II 1978, wyd. III 1987, wyd. IV 1997
4. Maszyny elektryczne, cz. 1 i 2, Warszawa, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, wyd. I 1978, wyd. II 1981
5. Maszyny elektryczne w pytaniach i odpowiedziach, Warszawa, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, wyd. I 1987, wyd. II 1994
6. Pomiary laboratoryjne maszyn elektrycznych, Szczecin, Dział Wydawnictw Wyższej Szkoły Morskiej 1985,współautor Jarosław Hryniewicz
7. Poradnik inżyniera elektryka, t. 3, Aparaty przyrządy i urządzenia elektryczne, (autor Andrzej Au et al., koordynator tomu Władysław Latek), Warszawa, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne 1974
8. Poradnik inżyniera elektryka, t. 2, Maszyny i napędy elektryczne, technika oświetlania, (autor Andrzej Bytnar et al., koordynatorzy tomu Władysław Latek, Włodzimierz Moroz), Warszawa, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne 1975
9. Teoria maszyn elektrycznych,Warszawa, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, wyd. I 1982, wyd. II 1987
10. Turbogeneratory, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne 1973
11. Zarys maszyn elektrycznych, Warszawa, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, wyd. I 1974, wyd. II 1978
12. Skrypty wydawane nakładem Oficyny Wydawniczej Politechniki Warszawskiej (wielokrotnie wznawiane)
13. Liczne artykuły w czasopismach fachowych polskich i zagranicznych oraz w materiałach konferencyjnych

Źródła:

1. Z. Grunwald (red.), Zarys historii Wydziału Elektrycznego 1921 – 1981, Materiały Sympozjum - listopad 1981, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1983
2. E. Koziej, Prof. dr inż. Władysław Latek. Wspomnienie pośmiertne, Przegląd Elektrotechniczny, zeszyt 3, Warszawa 1992
3. Latek Władysław (1916 – 1991), Fiszka kartoteki biograficznej Informatorium Biblioteki Narodowej w Warszawie
4. Z. Majerowska, Działalność Zakładu Maszyn Elektrycznych (daw. Katedry) Politechniki Warszawskiej w latach 1945 –1971, ZME – PW, Warszawa 1971
5. S. Malawski (red.), Akademicka młodzież ludowa w II Rzeczypospolitej: relacje, materiały, dokumenty, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza 1974
6. http://www.komel.katowice.pl/radanaukowa.html
7. http://sep.com.pl/odznaki_czlonkowie_honorowi.htm
8. Nekrologi, Życie Warszawy, Nr 250, 24.10.1991
9. Nekrologi, Życie Warszawy, Nr 256, 31.10.1991
10. Obrony prac doktorskich, Zeszyt 1 i 2, Archiwum Dziekanatu Wydziału Elektrycznego, Politechnika Warszawska
11. Protokoły posiedzeń Rady Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej w latach 1944/45 do 1991/92, Politechnika Warszawska, Dziekanat Wydziału Elektrycznego
12. Wykaz Doktorantów RN IEL, Archiwum Instytutu Elektrotechniki, Warszawa
13. Z. Życki, Jubileuszowe – XX Krajowe Sympozjum na temat Maszyn Elektrycznych, Przegląd Elektrotechniczny, zeszyt 5, Warszawa 1984
14. Z. Życki, Problemy maszyn elektrycznych w trzydziestu sympozjach krajowych. XXX Sympozjum Maszyn Elektrycznych, Współczesne problemy maszyn indukcyjnych, Kazimierz Dolny 1994
15. E. Koziej, W. Urbański, Profesor Władysław Latek (1916-1991), Informator PTETiS nr 15, grudzień 2007, str. 87-92

Opracowali: Eugeniusz KOZIEJ, Wojciech URBAŃSKI